

REGIONY A KULTURNĚ HISTORICKÁ ZAŘÍZENÍ

FPF SLU Opava

Obor:

Kulturní dědictví v regionální praxi

ZS – semestr 2023

Pojem region a regionalizace

Z latiny – „regere = ovládat” → „regio = království, krajina či politické území”.

Proces vymezení regionů označujeme jako regionalizace.

DEFINICE „REGION“

- Není stále jednotná definice. Jedna z definic: „**komplex vznikající regionální diferenciací krajiny**“ je výsledkem prostorové diferenciacie (přírodní, politický, ekonomický, sociální či kulturní přístup)
- Územní členění celku → **oblasti - neboli regiony**
- V mnoha zemích se slovem region označují **územně-správní jednotky (celky)**
- Region je **účelově vymezený geografický prostor**, 3-dimenzionální charakter, vzniká na základě politického rozhodnutí nebo přirozeně, hranice regionu se mohou překrývat
- Jsou vymezeny na **základě výskytu** nějakého jevu nebo kombinace **jevů, kritérií**.
- **Nemusí mít** nutně **samosprávu**, mohou být jen statistickými jednotkami.
- Může to být oblast působení společnosti, trh na kterém působí (západní Evropa...)

KONCEPT „REGION“

- Složitý dynamický prostorový systém. Vysvětli co je systém???
- Vznikl na základě interakcí přírodních a sociálně-ekonomických jevů a procesů.
- Vykazuje určitý typ organizační jednoty, která jej odlišuje od ostatních regionů.
- Regiony mohou mít různou genezi, velikost, hierarchické postavení, vnitřní strukturu atd

Kde se vzal ?

Region ve vědních disciplínách

- **Antika (12. stol.)** zkoumání zemského povrchu do období **19. století** pojem region znamenal pouze název pro historické oblasti, pouze za účelem **popsání míst na jejím povrchu**, které spočívalo jen ve zjišťování základních popisných faktů o obyvatelstvu a povaze daného území. (deterministické pojetí)
- **V geografii** jako vědní disciplíně se pojem region objevil vůbec poprvé, -- > odtud ho postupem času převzaly do své terminologie i další vědní disciplíny jako například **regionální ekonomie, prostorová ekonomie, prostorová sociologie**
- **20.století**
 - Paul Vidal de la Blache (idiografické pojetí, komplexní přístup) popis znaků, které region odlišovaly od ostatních regionů
 - společnost a příroda se vyvíjí samostatně, nezávisle na sobě, (indeterministické pojetí)
 - cca od 70. let 20tého století zabývá významem prostoru pro člověka a společnost, tj. jaký je dnes význam prostoru pro rozvoj společnosti.

Jak vznikaly názvy regionů v ČR?

- **Podle jména příslušného spádového centra**, např. Královéhradecký kraj – Königgrätzer Kreis – Circulus Regino-Hradecensis, Ostravský kraj Ostrava
- **Od světových stran** (např. střední Čechy, Středočeský kraj)
- **Od jejich geografické charakteristiky** (Podbrdský kraj – geomorfologická jednotka Brdy, Pocerliní – řeka Cidlina, Vltavský kraj – řeka Vltava, Podřipsko – hora Říp, Podblanicko – hora Blaník, Haná, oblast střední Moravy, pojmenovaná podle pravého přítoku řeky Moravy (řeky Hané), jehož název je doložen již k r. 1183).

V menší míře vznikaly **názvy regionů podle lokalit, které nebyly centrem územně správního celku**

- např. Chodov, místo západně od Karlových Varů, Chodsko – první verze: podle sedláků pověřených ochranou zemské hranice, tj. chozením po hranici. Druhá verze staročeského osobního jména Chod a příponou -ov

Pojmy: Mikroregion

- vznik mikroregionů je nutný pro společné prosazování zájmů a záměrů **venkovských obcí s cílem dosažení žádoucích změn ve všech obcích určitého prostoru** a je pozitivním trendem probíhajícím ve venkovském prostoru.
- Legislativně vymezen zákonem **č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů (§ 49–51)**.
- Mikroregiony, **vznikající zdola** mají tedy v poslední době stále častěji komplexní charakter a monofunkční mikroregiony se vyskytují stále v menší míře

Počet obcí 6 249

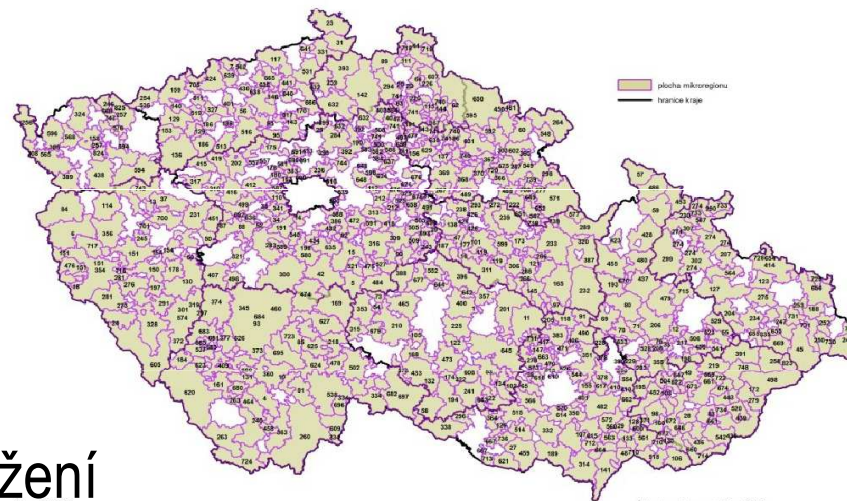
Počet obcí v mikroregionech 5 473

Podíl obcí v mikroregionech 87,58 %

Počet mikroregionů 570

Právní formy sdružení obcí, zájmové sdružení

Mikroregiony v České republice

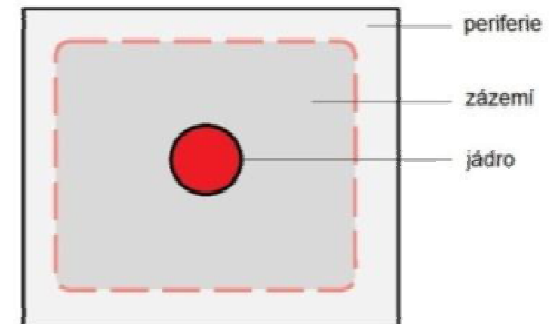

Pojmy: Makroregion

- <https://edisco.cz/zemepis/makroregiony-sveta.php>
- **rozsáhlá část kontinentu nebo světadílu** (případně celý světadíl), **kde toho mají hodně společného** - zejména co se týče hospodářské vyspělosti, kultury a náboženství. Západní Evropa, střední a východní Evropa, USA (anglosaská Amerika) a Kanada, Státy bývalého SSSR (SNS), Latinská Amerika, Severní Afrika (a jihozápadní Asie) Subsaharská Afrika Jižní Asie, Jihovýchodní Asie, Východní Asie, Austrálie a Oceánie, Japonsko a Jižní Korea

Pojmy: jádro, zázemí, (semi)periferie

- **Jádro** – středisko prostorové organizace regionu. Sbíhají se v něm prostorové vazby různého charakteru. Většinou má městský charakter.
- **Zázemí** – s jádrem je spojeno nejtěsnějšími a nejsilnějšími vazbami a jádro obklopují.
- **Semiperiferie a periferie** – intenzita prostorových vazeb klesá, někdy až na minimum. Intenzita regionálních vazeb a její pokles je funkcí vzdálenosti (pozor – není však lineární!).

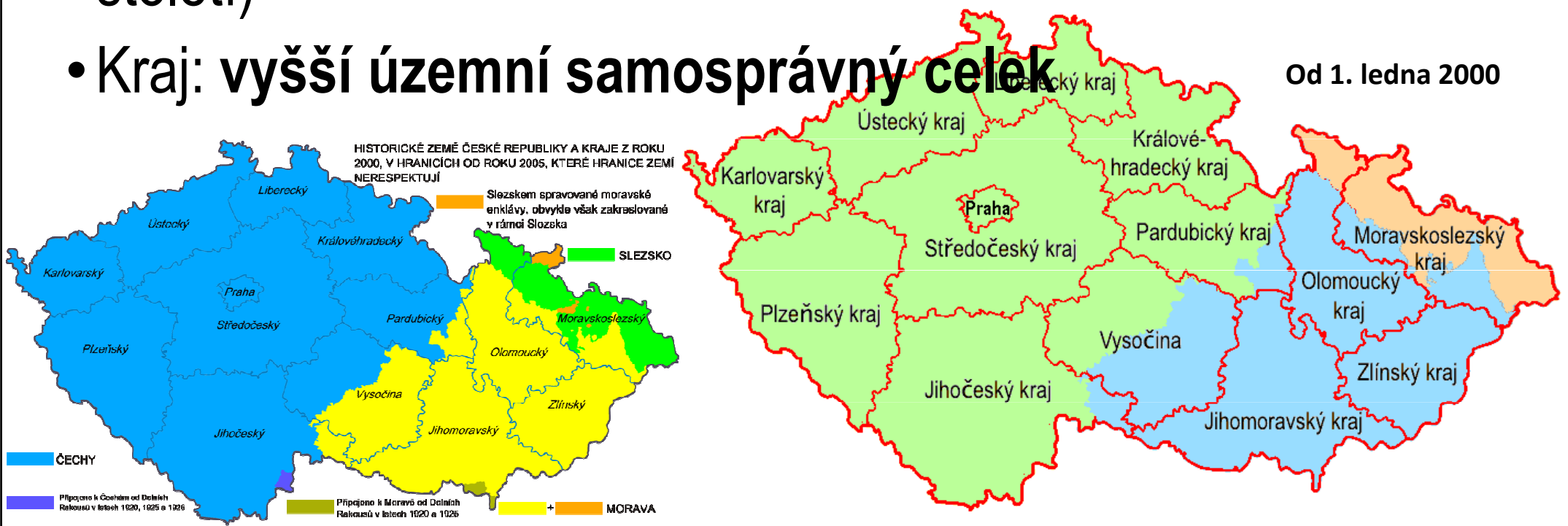
Historický region

Tím se region profiloval,

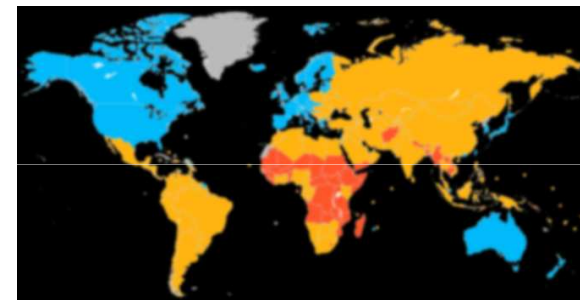
- proč je zajímavý jako celek,
- co tvoří jeho kompaktnost,
- co ho vymezuje vůči okolí, jaká jsou jeho specifika. K těm patří např. krajinný ráz a prostupnost krajiny včetně zemských či regionálních komunikací, využitelné přírodní zdroje, blízkost či vzdálenost zemské hranice, periferní nebo centrální poloha.
- příslušnost ke světské nebo církevní správě,
- **hospodářská charakteristika** a majetkové poměry v regionu,
- duchovní či kulturní význam, vytvářející tzv. „**genius loci**“,
- image regionu (např. duchovní krajina Kladska s poutními Vambeřicemi).
- Historický region však může charakterizovat také **relativní nestabilitnost** (proměny hranic, počet a národnostní struktura obyvatelstva apod.), různorodost či odlišnost.
- V regionech probíhají nepřetržitě **integrační a desintegrační procesy**, utváří se, zaniká nebo mění regionální identita

DEFINICE „REGION“

- Územní členění → oblasti - neboli regiony
- V ČR je spojen pojem region s krajem (od přelomu 13. a 14. století)
- Kraj: vyšší územní samosprávný celek

TYPY REGIONU

Regiony homogenní

- Regiony se kritérii **stejnorodými (homogenními kritérii)**.
- **Maximální homogenita uvnitř** regionu a o maximální **odlišnost (heterogenita)** přes rozhraní, mezi sousedními regiony.

Příklad: region národnostní, kdy vyčleňujeme region jedné národnosti, region sousední druhé národností a eventuelně i region, kde jsou obě národnosti smíšeny. – regiony. Regiony rozvinuté (ekonomicky vyspělé), středně rozvinuté nebo rozvojové. (poznámka USKUPENÍ)

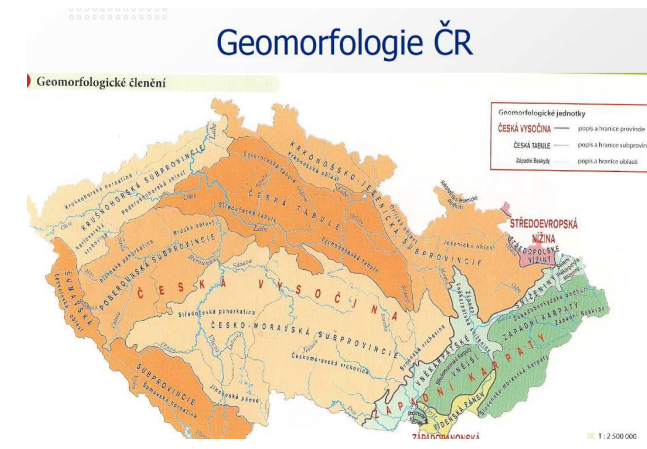
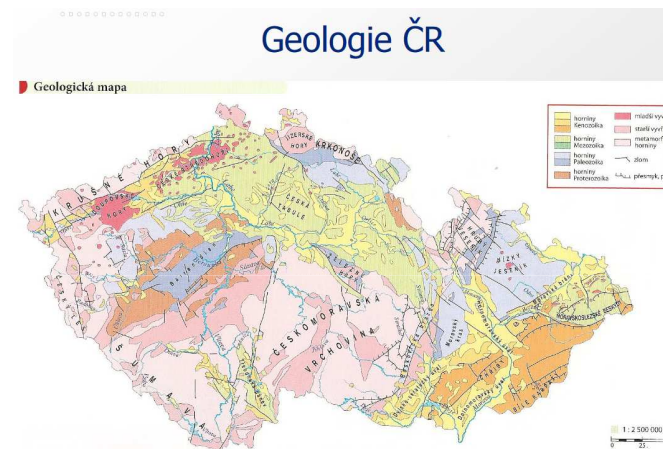
Regiony heterogenní

- vnitřně různorodý územní celek (např. národnostně, ekonomicky, geograficky, politicky, kulturně, klimaticky) **Příklady:** Kraj → různorodý region, jehož hlavním společným znakem je silný přitažlivý vliv hlavního města.

Typy regionů

Podle odvětví 3 typy regionů:

- **Fyzicko-geografické regiony** (litologické, geomorfologické, klimatické, hydrogeografické, pedogeografie (geografie půdních typů) a biogeografie)
- **Sociálně-geografický region** (zemědělské, průmyslové, dopravní, dojížděkové, rekreační, administrativní atd.)
- **Komplexní geografické regiony**

TYPY REGIONU

Regiony vztahové

- jsou vymezeny integritou vazeb mezi geografickými objekty. **Jde o maximální provázanost vazeb uvnitř regionu** a o minimální přesah vazeb přes rozhraní regionu.
- většinou má povahu **nodálního regionu** – vážící se vztahově na jádro regionu – nodus
- **Regiony administrativní** (**obec???**, okres, kraj, stát, sdružení států).
- **Regiony funkční**: regiony určeny k plnění nějaké funkce (funkcí) v rámci nadřazeného regionu. (za jistých okolností se funkční typ regionu může překrývat s typem homogenním, heterogenním, vztahovým, plánovacím)

Regiony plánovací

jsou vymezeny územím, pro které **plánujeme nové využití**, změnu vnitřní struktury, nové funkční řešení, atp., především v procesu prostorového (územního, krajinného, ...) plánování.

Nodální region

- **Nodální region** je vymezen například dojížděnkou obyvatel do zaměstnání, do škol nebo za službami do určitého střediska. V řadě ohledů je takovým celkem i administrativní region, kde rovněž dochází k vztahu jádra (administrativní centrum, sídlo úřadu) a zázemí. (kdysi i telefonní obvody)
- **Nodální region = spádové regiony**, vymezené oblastmi, ze kterých lidé jezdí nakupovat do určité oblasti – jádra = nodusu = centra.

Politické regiony

- Státy, provincie, okresy.
- Politické bloky: **Například Evropská unie, Spojené národy.**
- Městské čtvrti: V rámci velkých měst můžeme rozlišovat různé městské části.
- Obec není regionem, **regionem je sdružení 2 a více obcí** (pozn. česká rarita)

